

МИНИСТЕРСТВО НАУКИ И ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РФ
ФГБОУ ВО «Башкирский государственный университет»
Факультет башкирской филологии, востоковедения и журналистики
Кафедра востоковедения и башкирского языкознания

ВОПРОСЫ ТЮРКОЛОГИИ И ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
В ПОЛИЭТНИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Сборник материалов
Международной научно-практической конференции
для студентов ссузов, вузов, магистрантов,
аспирантов и молодых ученых
(г. Уфа, 15 ноября 2019 года)

Уфа
РИЦ БашГУ
2019

УДК 811.512.1+39

ББК 81.2+63.5

Редакционная коллегия:

Абдуллина Г.Р., доктор филологических наук, профессор; декан факультета башкирской филологии, востоковедения и журналистики (отв. редактор);

Бахтиярова А.Н., кандидат филологических наук, доцент (зам. отв. редактора);

Акилова М.Ф., кандидат филологических наук, доцент (отв. секретарь);

Хужахметов А.О., кандидат филологических наук, доцент, зам. декана по научной работе факультета башкирской филологии, востоковедения и журналистики;

Саньярова Р.Р., кандидат филологических наук, доцент, зам. декана по учебной работе факультета башкирской филологии, востоковедения и журналистики;

Абдуллина Л.Б., кандидат филологических наук, доцент;

Ахмадуллина И.Р., ст. преподаватель;

Аширова Г.А., кандидат филологических наук, ст. преподаватель;

Гаффаров И.З., ст. преподаватель;

Исянгулова Г.А., доктор филологических наук, доцент;

Хуснетдинова Р.Я., кандидат филологических наук, доцент.

Вопросы тюркологии и востоковедения в полиэтническом пространстве: Сборник материалов Международной научно-практической конференции для студентов ссузов, вузов, магистрантов, аспирантов и молодых ученых (г. Уфа, 15 ноября 2019 года). – Уфа: РИЦ БашГУ, 2019. – 423 с.

В сборник включены материалы, посвященные проблемам тюркологии и востоковедения в полиэтническом пространстве. Сборник материалов конференции адресован студентам ссузов, вузов, магистрантам, аспирантам и молодым ученым и всем интересующимся проблемами гуманитарных дисциплин.

УДК 811.512.1+39

ББК 81.2+63.5

©БашГУ, 2019

коллективное бессознательное. Из мифологических образов формируется представление о культурном облике нации.

В заключение хотелось бы отметить, что анализ архетипов в кино позволяет сделать вывод о его символичном и сакральном характере. Архетипические представления и образы, создаваемые киноискусством, превращаются в неотъемлемую часть повседневности, незаметно формирующие в народности всеобщее представление о собственной неповторимой, но в тоже время понятной миру культуре.

Список литературы:

1. Интернет-портал «Культурный мир Башкортостана» – История кинематографии <https://kulturarb.ru/ru/kino/podrobnee-o-kinematografi>
2. Интернет-портал «Башкирская энциклопедия» - Адбразакوف Амир <http://www.xn---7sbacsfscnbdnzsqis3h5a6ivbm.xn--p1ai/index.php/8-spisok/9309-abdrakov-amir-gabdulmanovich>
3. К. Г Юнг. Архетип и символ, - М., 1991.

© Л.А. Уразбаева, 2019

BAŞKURT TÜRKÇESİNDE BİÇİMSEL ÇATI İŞARETLEYİCİLERİNİN ÜST ÜSTE KULLANILMA DURUMU

Dursun Ünüvar

*Araştırma Görevlisi, Bartın Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Çağdaş Türk Lehçeleri ve
Edebiyatları Bölümü,
E-mail: dunuvar@bartin.edu.tr Bartın/Türkiye*

Başkurt Türkçesi üzerine yapılan çalışmalarda çatı konusu Rus dil bilimi verileri etkisi altında ele alınır. Böylesi çalışmalarda çatı özellikleri Türk dilinin diğer lehçelerinin yan sıra Rusçayla da karşılaştırmalar yapılarak incelenir.

Başkurt Türkçesinde ettirgen ve oldurgan çatılar çözümlemeli ve biçimsel yöntemlerle kurulabilir; ancak eklemeli dillerin genelinde olduğu gibi Başkurt Türkçesinde de daha çok biçimsel yöntemle kurulan çatılara rastlanır. Çatı kurma yöntemleri dilden dile farklılık gösterebilir. Bu durum, dillerin tipolojik durumları ve tarihsel süreç içerisindeki etkileşimleri ile ilgilidir.

Türkiye Türkçesinde çatı üzerine yapılan çalışmalarda, “1. Eylemlerin nesnelere ve öznelerine göre durumu (Gencan, 1979: 329;

Bilgegil, 1982: 278; Ediskun, 1992: 218-219; Korkmaz, 2007: 538). 2. Eylemlerin özneye göre durumu (Deny, 1941: 343; Demircan, 2003: 11; Terbish, 2006: 340; Vardar, 2007: 58).” tanımları ortaya konmuştur. Çatı konusunu eylemden eylem yapan ekler (Ergin, 2000: 264-268) ve eylem genişletme ekleri (Lewis, 2000: 143-149) içerisinde inceleyen araştırmacılar da bulunmaktadır.

Başkurt Türkçesinde çatı kategorisi, eylem çoklukları (Gabidov (vd.), 1925: 104-112), eylemlerin eylemlerden yapılışı (Dmitriyev, 1950: 192-199; Poppe, 1964: 69), eylemin dilbilgisel kategorisi (Uraksin, İşbayev: 1986: 209) ve eylemin çatı kategorisi (Zeynullin, 2005: 252) başlıkları altında ele alınmış ve çatı konusu, “işin öznesi ile nesnesi arasındaki ilişkiyi bildiren kategori (Dmitriyev, 1950: 192-199; Uraksin, İşbayev: 1986: 209; Zeynullin, 2005: 252) olarak tanımlanmıştır. Türkiye Türkçesinde çatı kategorisi üzerindeki, “eylemin özneye göre durumu” görüşü Başkurt Türkçesinde bulunmamaktadır. Buna ek olarak, çatının türleri ele alınırken Türkiye Türkçesinde yer verilen oldurgan çatının Başkurt Türkçesinde yer almadığı tespit edilmiştir. Başka bir deyişle, Başkurt Türkçesinde ettirgenlik ve oldurganlık ayrımı yapılmamış ya da bu ayrıma gerek duyulmamıştır.

1. Biçimsel Çatı İşaretleyicilerinin Üst Üste Kullanılma Durumları

Türk dilinin ifade gücünü ekler vasıtasıyla artırmasına en güzel örneklerden biri çatı eklerinin üst üste kullanılabilmesidir. Türk dilinin genelinde olduğu gibi Başkurt Türkçesinde de çatı eklerinin düzenli, kurallı bir şekilde üst üste gelme durumu vardır. Çatı ekleri üst üste kullanıldıklarında, eylemin çatısını en son eklenen çatı eki belirler.

Başkurt Türkçesinde biçimsel çatı işaretleyicilerinin üst üste gelmesi hakkında detaylı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Başkurt Türkçesini konu edinen dil bilimi çalışmalarında çatı kategorisi ele alınırken bu konuya, “Başkurt Türkçesinde çatı eklerinin üst üste geldiği durumlar vardır (Dmitriyev, 1948, 1950; Uraksin & İşbayev, 1986; Yuldaşev, 1965; Zeynullin, 2005)” şeklinde değinilmiştir. Bu sebepten, Türkiye’de konu ile ilgili yapılmış çalışmalara değinmenin Başkurt Türkçesinde yapacağımız tespitlere ışık tutacağını düşünmekteyiz.

Gülsevin *Çatı Ekleri Üzerine Kullanılabilen Ekler* çalışmasında konuyu Türk dili açısından derinlemesine ele almıştır. Gülsevin, çatı eklerinin üst üste kullanılışlarını, a. üst üste iki çatının kullanılışı, b. üst üste üç çatının kullanılışı, c. üst üste dört çatının kullanılışı, d. üst üste beş çatının kullanılışı (Gülsevin, 1998: 125-146) olarak sınıflandırır.

Gülsevin’in Türk dili için elde ettiği sonuçlardan hareketle Başkurt Türkçesinde biçimsel çatı işaretleyicilerinin üst üste gelme durumu aşağıdaki gibidir.

1. Türk dilinin genelinde olduğu gibi Başkurt Türkçesinde de çatı eklerinin üst üste gelmesi durumunda eylemin çatısını eklenen son ek belirler.

(1) *Ular maşınalarğa **ultırıştular*** (Segitov, 1985: 190).

“Onlar birlikte arabaya oturdular.”

(2) *Kuzykürpes **ültérélgés*** (BHİVI 427).

“Kuzykürpes öldürülecek.”

(3) *Buzikétté batşa aşıp **ültérte*** (BHİVI 518).

“Padişah Buzikét’i asılarak öldürtür.”

2. Dönüşlülük eki -(I)n-, eylem kök ve tabanlarına sadece ilk çatı eki olarak eklenebilir ve çatı eki ile genişlemiş bir eylemin üzerine -(I)n- gelmez (Gülsevin, 1998: 139). Türkiye Türkçesi için tespit edilen bu durum Başkurt Türkçesi için de geçerlidir.

(1) *Bay küpmé géne **kışkırinmahın*** (BHİXI 181).

“Zengin çok fazla dövünmesin.”

(2) *Şunan babay **höyönöp*** (BHİXI 353).

“Bu yüzden baba sevinmiş.”

(3) *Min de uğa **maqtanayım*** (BHİXIII 62).

“Ben de ona övüneyim.”

3. Başkurt Türkçesinde işteşlik eki -(I)ş-, eylem kök ve tabanlarına genellikle ilk çatı eki olarak eklenir; ancak kimi örneklerde ettirgenlik/oldurganlık eki ve dönüşlülük eki ile genişlemiş bir eylemin üzerine de gelebilir.

(1) *Kızzarı **maqtanışıp*** (BHİXI 100).

“Kızları karşılıklı övünmüş.”

(2) *Öy **küséréşév*** (BTH 583).

“Birlikte ev taşıtmak”.

(3) *Kıygas kara kaştarı, beşken séyeley **kızarışkan** matur irénderé, belekey gene kuşşı tanavı, ışkıım, néske billé kevhé (KK 31)...*

“Keskin, sivri kara kaşları, olmuş vişne gibi kızarmış güzel dudakları, küçücük tatlı burnu, çiğ tanem, ince belli vücudu...”

4. Türkiye Türkçesinde edilgen eki -Il-, eylem kök ve tabanlarına sadece son çatı eki olarak gelebilir ve -Il- ekinin üzerine başka hiçbir çatı eki gelmez (Gülsevin, 1998: 138). Başkurt Türkçesinde ise edilgenlik eki -Il-’nın üzerine ettirgenlik/oldurganlık eki -dlr-, -t- ve işteşlik eki -Iş- gelebilir. Başka bir deyişle Başkurt Türkçesinde edilgenlik eki -Il-, eylem tabanlarına sadece son çatı eki olarak eklenmez.

(1) *Bil balağa şul mönesebet ménen İzége tip isem **birélgén*** (BHİVIII 474).

“Bu çocuğa bu olay ile İzége ismi verilmiş.”

(2) *Yulduş tar bulıvı kürénép tora, kalağa ingen yérze le, unan sıkkan urında la maşınalar her sak **tıgılısa*** (YKT).

“Yolun dar oluşu biliniyor, şehrin girişinde de çıkışında arabalar her zaman karşılıklı tıklır.”

(3) *Sport mastéri Fenil Basirov yügéréktérterzé yarıştırzı* (KYİA).

“Spor öncüsü Fenil Basirov koşucuları yarıştırdı.”

5. Türkiye Türkçesinde Ettirgen-oldurgan eki *-(Dir)-*, edilgen eki *-Il-* hariç, bütün çatı eklerinden sonra gelebilir; fakat bu ekten sonra sadece edilgenlik eki *-Il-* kullanılabilir (Gülsevin, 1998: 138). Başkurt Türkçesinde ise ettirgenlik/oldurganlık eki *-Dır-* bütün çatı eklerinden sonra kullanılabilir; ancak, bu ekten sonra sadece edilgenlik eki *-Il-* ve işteşlik eki *-İş-* kullanılabilir.

(1) *Ye rehetlenép köldörzö, ye küzzerge yeş töyöldörzö ular* (NEN).

“Onlar ya rahatlatıp güldürdü, ya da gözlere yaş doldurdu”.

(2) *Kařa sumdırıstv* (BTH 242)

“Kara birlikte batırmak.”

(3) *Ķosađıma sumdurılđan Ķupşı yomşak tundi nişleterge bélméy toram* (AUM)

“Kucağıma tutuşturulan tatlı yumuşak paltoyu ne yapmam gerektiğini bilemiyorum.”

(4) *Küñelderzé ařkındurđan Bérésé May* (KABM).

“Gönülleri çořturan 1 Mayıs.”

6. Bir eylemde, sıralaması nasıl olursa olsun, dönüşlülük eki *-(I)n-* ile işteşlik eki *-(I)ş-* birlikte bulunmaz (Gülsevin, 1998: 139). Gülsevin’in Türkiye Türkçesi için ortaya attığı bu görüş Başkurt Türkçesi için geçerli değildir. Başkurt Türkçesinde bazı eylemler dönüşlülük eki aldıktan sonra işteşlik eki alabilir: *bizénéř-*, *ésénéř-*, *ħafalanıř-*, *ħađımıř-*, *ħıvınıř-*, *ħıyınıř-*, *hélkénéř-*, *hoklanış-*, *höyönöş-*, *ħuĶranıř-*, *ħabalanıř-*, *ħısınıř-*.

(1) *- MinéĶ keleşém akıllı, - tip maĶtanıřa başlanılar* (BHİXİ 351).

“Benim gelinin akıllı.” Diye karşılıklı övünmeye başladılar.”

(2) *Özölöp ħađımıřkan yeşter Ķıvanıřa, kólöře* (BTH 561).

“Üzülerek karşılıklı özleyen gençler birlikte sevinir, gülüşür.”

7. Aynı çatı kategorisinin eklerinin üst üste gelebildiği durumlar şunlardır.

Bir eylem ettirgenlik anlamını veren birkaç eki kabul edebilir. Örneđin: *yaz-źır-t-tır-* “yazdırttırmak”. Yapım eklerine has olan bu özellik Başkurt ve diğer Türk lehçeleri eylemlerinin çatıları için söz yapma bölümüne geçirilmesinin gerekli olduğunu gösteren sebeplerden birisidir (Dmitriyev, 1950: 197).

Türkiye Türkçesi ettirgenlik eklerinin iki kere üst üste gelmesi yaygındır. Söz konusu eklerin üst üste geldiğinde, genellikle iki kere gelmesi ile aynı anlamı taşır ya da pekiştirme ve kuvvetlendirme yapar. Dört kere üst üste gelmesi ise oldukça seyrek (Gülsevin, 1998: 138). Başkurt Türkçesinde ettirgenlik ekleri üç kere üst üste gelebilir; ancak ettirgenlik

eklerinin üst üste gelmesine anlamsal değil, söz dizimi açısından bakmak gerekir. Daha açık bir şekilde söylemek gerekirse, ettirgenlik eklerinin üst üste eklenmesindeki temel sebep yüklem in istemlerinin artırılmasıdır (Bkz. 5. Çatı Eklerinin Söz Dizimi İle İlgisi).

Başkurt Türkçesinde *-t-* ettirgenlik eki ünlü ya da iki heceli *r*, *l*, *y* ile biten eylemlere eklenebilir. Bu bağlamda *-t-* ettirgenlik ekinin *-Ar-*, *-(X)r-*, *-tIr-* / *-tOr-*, *-dIr-* / *-tOr-*, *-zIr-*/*-zOr-*, *-kér-/kIr-*, *-kór-/kOr-*, *-ker-/kar-* ettirgenlik/oldurganlık eklerinin üzerine eklenebilmesi gerekir.

(1) *Yosofto şul handıķ éséne haldırttı* (BHİVI 82)

“Yusufu bu snadık içine bıraktırttı (saldırttı).”

(2) *Batşa, ul kэшéné üzém kürem tip, üzéne sakırta* (BHİVI 149).

“Padişah, o kişiyi kendimi göreceğim diye huzuruna çağırttı.”

(3) *Elégé kónde 256 yorttan 36 gaile gaz ütkertté* (EBA).

“Geçen gün 256 binadan 36 aile gaz geçirtti.”

(4) *Ösönsö kön gene yıvğan kérémdé Gezime... totoş kabattan yıvzırttı* (BTH 456).

“Gezime üçüncü gün yeni toplanan gelirin hepsini yeniden toplattırdı.”

Başkurt Türkçesinde *-t-* ettirgenlik/oldurganlık ekinden sonra ise eyleme *-tIr-* / *-tOr-* ettirgenlik ekleri eklenebilir: *ultırttırıv* “oturtturmak”. *oyottor-* “damızlık yoğurt koydurup ekşitmek”.

(1) *Bına bil almağastarzi... sovhoz baķsahınan kúserétp ultırttırğaynıķ* (BTH 469).

“Buna bu elma ağaçlarını .. devlet çiftliği bahçesinden götürüp koyduurtturacaktık.”

(2) *Ķatıķ oyottorov* (BTH 37).

“Yoğurt yaptırtmak.”

Başkurt Türkçesinde ünsüz ile biten ya da *-t-* ettirgenlik/oldurganlık eki almış eylem tabanlarına eklenen *-tIr-* / *-tOr-*, *-dIr-* / *-tOr-*, *-zIr-*/*-zOr-* ettirgenlik/oldurganlık eklerinin üzerine *-t-* ettirgenlik eki eklenir.

(1) *Hıv batşalı bında Balkantavzi kúserétp kılérte* (BHİV 10).

“Su padişahı burada Balkantav’ı göçürüp getirirtir.”

(2) *Nepluyev Senatka hat yazırttı* (YGBB).

“Nepluyev Senat’a mektup yazdırttı”.

Başkurt Türkçesinde *-kér-/kIr-*, *-kór-/kOr-*, *-ker-/kar-*, *-Ar-*, *-(X)r-* ettirgenlik/oldurganlık ekleri ise çoğunlukla *t*, *s*, *ş* ünsüzleriyle biten eylem köklerine eklenir (Dmitriyev, 1950: 195). *-Ar-*, *-(X)r-*, *-kér-/kIr-*, *-kór-/kOr-*, *-ker-/kar-* ettirgenlik/oldurganlık eklerinin üzerine *-t-* ettirgenlik eki eklenebilir: *tünkert-* “döndürtmek, yamultturmak”, *bötört-* “bitirtmek, tamamlatmak”.

(1) *Barihin da Mısırga kayarttılar* (BHİXIII 120).

“Hepsini Mısır’a döndürtüler.”

(2) *Ularzı İ. Gızzetullin ikensé bér ıulyazma defterzen 1945 yılda küsértép alğan* (BHİVII 597).

“İ. Gızzetullin onları 1945 yılında ikinci bir el yazma defterine geçirtip almış.”

(3) *Ul eş başlav ménen rédaktsiyaga kapital rémont ütkertté* (GT).

“O işe başlamasıyla yazı işlerine kapital düzenleme getirtti”.

Başkurt Türkçesinde *-ız/-éz-, -oız/-eız-, -ız-* eklerinin üzerine *-ızır-* ettirgenlik ekinin eklendiği görülür.

(4) *Hélegeyzé ağızzurğan kartına* (KDY).

“Salyayı tabloya akıttırmuş”.

(5) *Küzge darıv tamızzurıv* (BTH 307).

“Göze ilac damlattırmak.”

-kér-/kır-, *-kör-/kor-*, *-ker-/kar-* ettirgenlik/oldurganlık eklerinin ağızlarda yaşayan şekli olan *-kéz-/kız-, -kez-/kaz-, -géz-/gız-, -göz-/goz* ekleri *t, l, ñ, r, y* ünsüzleri ile biten eylemlere eklenir. Az sayıda eylemde görülen bu eklerin ve *-hAt* ekinin üzerine herhangi bir çatı eki eklenmez.

8. Ettirgen çatılı eylemler aktif eylemlerdir, bu sebeple ettirgenlik ekinin üzerine oldurganlık eklerinin eklenmesi söz konusu değildir.

9. Oldurgan çatıdaki bir eylemin üzerine ikinci bir oldurgan çatı eki eklenemez; çünkü pasif eylemlere eklenen oldurganlık ekleri eklendiği eylemi aktif duruma geçirir.

10. Oldurgan çatıdaki bir eylemin üzerine ettirgenlik eki eklenebilir. Bu bağlamda, oldurgan çatı eklerinin pasif eylemleri aktif duruma geçirme görevi göze çarpar. Pasif eyleme eklenen oldurganlık eki, eklendiği eylemi aktif hâle geçirerek eylemin ettirgen çatıda görünebilmesine olanak sağlar.

Başkurt Türkçesinde biçimsel çatı işaretleyicilerinin üst üste kullanılma durumlarını incelediğimiz çalışmamızda şu sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Aktif ve pasif eylemlerin üzerine eklenebilecek çatı eklerinin durumu dilden dile hatta bir dilin lehçeleri arasında da farklılık gösterebilir. Örneğin, Türkiye Türkçesinde *öl-* eylemi ilk çatı eki olarak sadece oldurgan ve meçhul çatı eki alabilirken, aynı eylem Başkurt Türkçesinde ilk çatı eki olarak oldurgan çatı eki ile birlikte işteş çatı ekini alabilir: *üléş-* “birlikte ya da karşılıklı ölmek”.

2. Başkurt Türkçesinde ettirgenlik ekleri üst üste üç kez eklenebilir. Türkiye Türkçesinde ise ettirgenlik ekleri dört kez üst üste eklenebilir.

3. Başkurt Türkçesinde ettirgenlik/oldurganlık eki *-Dır-* bütün çatı eklerinden sonra kullanılabilir; ancak bu ekten sonra sadece edilgenlik eki *-ll-* ve işteşlik eki *-ış-* kullanılabilir.

4. Başkurt Türkçesinde bazı eylemlere dönüşlülük ekinden sonra işteşlik eki eklenebilir.

KISALTMALAR

AUM: Kaħarmanova, B., (2010, 21 Eylöl), “Alġa! Uçalınan-Manjuriyaġal!”, Yeşlék Gazetesi.

EBA: Sarıçev, A., (2014, 7 Şubat), “E Bézézéj Avılda”, Yeşlék Gazetesi.

YKT: (2012, 16 Ekim), “Yul Kııeytéle”, Yeşlék Gazetesi.

YGBB: Heyretdinov, B., (2014), “Yété le Ğéne, Béréhě – Bőryen”, Agizel Dergisi, s. 7.

KABM: Salavatova, G., (2013, 8 Mayıs), “Küńélderzé Aşkındırġan Bérénsé May”, Haħmar Gazetesi.

KDY: (2015, 1 Nisan) “Ķanatlı Duştarıbız Yanında” Başkortostan Gazetesi.

KK : Gibezetov, E., (2011), “Ķaşkı”, Agizel Dergisi, Öfö.

KYİA: Sabitova, R., (2016, 9 Ağustos), “Küńél Yılıtır İpkén Alıp”, Tabın Gazetesi.

BHİV.: Söleymenov, E. (vd.), (2000), Başkort ĤalıĶ İjadı: Tariĥi Ķobayırzar Ĥikeyetter (İrtekter) (V Tom), Öfö: Öfö Kitap.

BHİVI.: Söleymenov, E. (vd.), (2002), Başkort ĤalıĶ İjadı: Ķıssalar hem Dastandar (VI Tom), Öfö: Öfö Kitap.

BHİVIII.: Söleymenov, E. (vd.), (2006a), Başkort ĤalıĶ İjadı: Epos: İrtekter hem Ėpik Ķobayırzae (VII Tom), Öfö: Öfö Kitap.

BHİXI.: Söleymenov, E. (vd.), (2008), Başkort ĤalıĶ İjadı: Novéllistik Ekiyetter (XI Tom), Öfö: Zeyneb Biışéva Kitap Neşriété.

BTH.: Agishev, I. M., Biisihev, A. G., (1993), Başkort Télénéñ Hüzlégé: I-II Tom, Moskova: İzdatelstvo Kitap İşeni Zaynab Biışevoy.

Kaynaklar:

1. Bilgegil M.K. (1982), Türkçe Dilbilgisi, İstanbul: Dergah Yayınları.

2. Demircan Ö. (2003), Türk Dilinde Çatı, Ankara: Papatya Yayınları.

3. Deny J. (1941), Türk Dili Grameri (Osmanlı Lehçesi), İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

4. Ediskun H. (1992), Türk Dilbilgisi, İstanbul: Remzi Kitabevi.

5. Ergin M. (2000), Türk Dil Bilgisi, İstanbul: Bayrak Basımevi.

6. Dmitriyev N.K. (1950) Başkort Télénéñ Gramatikahı, Öfö: Başgosizdat.

7. Dmitriyev N.K. (1948), Grammatika Başkirkoskoġo Yazıka, Moskva-Leningrad: İzdatelstvo Akademii Nauk SSSR.

8. Gabidov H. (vd.), (1925), Başkurt Télénéñ Sarfu. – Öfö: Başgosizdat Narkom Pervas Neşriyat.

9. Gencan T.N. (1979), Dilbilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu.

10. Gülsevin G. (1998), “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, İlmî Araştırmalar: Dil, Edebiyat, Tarih İncelemeleri. – S. 6, s. 125-146.
11. Korkmaz, Z., (2007), Türkiye Türkçesi Şekil Bilgisi, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
12. Lewis, G. L., (2000), Turkish Grammar, New York: Oxford University Press.
13. Özşahin, M., (2011), Başkurt Türkçesi Söz Varlığı, İzmir: Ege Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi.
14. Poppe, N., (1964), Bashkir Manual, Netherlands: İndiana Üniversitesi.
15. Segitov, T., (1985), Habantuy, öfö: Başkordistan Kitap Neşriété.
16. Terbish, B., (2006), Türkiye Türkçesi ve Halha Moğolcasında Çatı, Ankara: Ankara Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi.
17. Uraksin, Z.G., İşbayev, K. f., (1986), Һезэргэ Башкорт Тэлé, Öfö: Başkordistan Kitap Neşriété.
18. Vardar, B., (2007), Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sztlüğü, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
19. Yuldaşev, A. A., (1965), Analitiçeskiye Formu Glagola V Turkish Yazıkah, Moskva: İzdatelstvo Nauka.
20. Zeynullin, M.B., (2005), Һезэргэ Башкорт Езеби Тэлé, Öfö: Öfö Kitap.

© Dursun Ünüvar, 2019

ИЗУЧЕНИЕ ПРОСТРАНСТВЕННОЙ ОППОЗИЦИИ «БЛИЗКО-ДАЛЕКО» В РАЗНОСТРУКТУРНЫХ ЯЗЫКАХ

*Файзуллина Ляйсан Расиховна,
магистрант 3-го года обучения БашГУ,
г. Уфа, Российская Федерация
E-mail: lesva.favzullina@mail.ru*

*Научный руководитель: канд. филол. наук, доцент
Р.Ш. Усманов*

Проблему взаимодействия культуры и языка в настоящее время продолжают активно изучать и открывать новые методы его решения.

Нами изучены приспособления и соотношение национально-культурных представлений о познании пространства в нескольких языках, которые не являются близкородственными. Кроме того, нами исследован анализ синтагматического строения различных языковых средств, которые выражают пространственные отношения.